

Петро Воробієнко,

доктор технічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України,
головний науковий співробітник Інституту ПСУ НАН України,
Національна академія наук України,
Чоколівський бульвар, 13, м. Київ, Україна,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4774-1052>

Галина Кузнєцова,

викладач англійської мови кафедри іноземних мов професійного спрямування,
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
вул. Дворянська, 2, м. Одеса, Україна,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2556-5839>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ТЕХНІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті узагальнено досвід упровадження системи оволодіння англійською мовою в Одеській національній академії зв'язку. Коротко наведено діяльність освітнього середовища, органів державної влади і зарубіжних організацій, яка спрямована на створення умов упровадження англійської мови в Україні. Приведено вимоги до системи оволодіння англійською мовою, яка впроваджена в Одеській національній академії зв'язку (ОНАЗ), а саме: створення англомовного середовища, викладання англійської мови і фахових предметів на високому рівні як із погляду мови, так і фаху, забезпечення повним набором навчальної літератури, стимулювання викладачів і студентів. Наведено заходи, за допомогою яких реалізуються вимоги. Англомовне середовище створювалося не лише за рахунок викладання англійської мови професійного спрямування, а й усіх предметів англійською мовою, малокомплектних груп, активної участі викладачів і студентів в організації міжнародних заходів, проведення студентських конференцій, конкурсів, хакатонів тощо, участі у програмах мобільності студентів та подвійних дипломів. Високий рівень викладання забезпечувався створенням якісного колективу викладачів за рахунок їх попередньої дворічної підготовки і залученням викладачів – носіїв англійської мови. Методичне забезпечення навчального процесу створювалося викладачами з використання сучасних зарубіжних методик. Використовувались усі види стимулювання викладачів і студентів: моральне, соціальне й матеріальне. Визначено деякі заходи, які необхідні для підвищення результативності оволодіння англійською мовою. Підкреслено необхідність вивчати і розвивати українську мову.

Ключові слова: система оволодіння англійською мовою, англомовне середовище, методики викладання, стимулювання, викладач, студент.

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми.

Безперечною роллю у розвитку сучасного суспільства відіграють динаміка впровадження інноваційних технологій, прогрес науки та техніки, об'єднання зусиль усіх країн світу у досягненні нових технологічних рівнів у всіх галузях науки та техніки.

Так склалося, що в останні десятиріччя англійська мова стала поступово мовою комунікації наукових та технічних фахівців країн Європи і всього світу.

Життєва необхідність ставить нові завдання перед освітою взагалі й особливо вищою освітою зокрема. Освітнє середовище активно відгукнулося на виклики часу, включаючи як заклади освіти та наукові організації, так і державні та місцеві органи управління освітою і наукою. Можна стверджувати, що всі заклади середньої освіти, заклади передвищої освіти та заклади вищої освіти (ЗВО) так чи інакше включилися у створення умов, які забезпечать знання англійської мови своїми випускниками відповідно до вимог стандартів. При цьому значна увага приділяється вивченню англійської мови професійного спрямування. Використовується три методики: English For Special Purpose

(ESP) (Шпірко, 2009; ESP, Wikipedia, 2019; Вашків, 2011), Content And Language Integrated Learning (CLIL) (Thompson & McKinley, 2018) та English As Medium Of Instruction (EMI) (Macaro et al., 2018; Han, 2023; Тутаренко, 2021). Усі ці методики мають свою історію виникнення і постійно розвиваються. Методика EMI адаптована для України – EMI For Ukrainians (EMI-U) (Tutarenko, 2021). Відокремимо ще одну працю (Бортник, 2019), у якій розглядаються і порівнюються перші три методики.

Поява цих документів, особливо напередодні вступу України до Євросоюзу, дуже важлива і корисна. У багатьох ЗВО були створені чи створюються кафедри іноземних мов професійного спрямування для студентів усіх факультетів. У 2023 р. така кафедра створена на факультеті романо-германської філології Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова для викладання англійської мови за професійним спрямуванням студентам, наприклад для фізико-математичного факультету, факультету інтелектуальних технологій, що необхідно майбутнім програмістам, фахівцям у галузі комп'ютерних технологій (Кафедра іноземних

мов професійного спрямування ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2023). Аналогічні кафедри створено і в інших ЗВО. Наприклад, у Харківському національному технічному університеті ім. Каразіна (Кафедра іноземних мов професійного спрямування ХНТУ ім. Каразіна, 2022), Національному університеті біоресурсів і природокористування (Кафедра англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей НУБіП, 2002); Донецькому національному університету імені Василя Стуса (Кафедра іноземних мов професійного спрямування ДНУ, 2002) та більшості інших вишів. Цим діяльність вишів не обмежувалася. Створювалися центри і відділи вивчення іноземних мов і мобільності студентів та викладачів. Наприклад, у Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка розроблено і затверджено концепцію вивчення іноземних мов студентами неспеціальних факультетів/інститутів (Концепція, 2020).

Органи державної і місцевої влади активно долучилися до вирішення проблеми масового володіння англійською мовою громадянами України. На законодавчому рівні в Україні закріплено вимогу, що до 2025 р. випускники українських ЗВО повинні опанувати англійську мову не нижче рівня B2.

Міністерство освіти і науки України розробило Концепцію розвитку англійської мови в університетах. Ця концепція визначає основні засади державної політики щодо підтримки, розвитку та застосування англійської мови у вищій освіті в Україні. Концепція означила два напрями впровадження в університетах України англійської мови. Перший – це англійська мова професійного спрямування (English for Special Purposes – ESP), другий – це викладання фахових дисциплін англійською мовою (English as Medium of Instruction for Ukrainians – EMI-U) (Концепція розвитку англійської мови в університетах, 2019). Зазначені методики важливі ще й тому, що дають можливість іноземним студентам одразу включитися у вивчення спеціальних дисциплін англійською мовою.

Україна отримує підтримку від міжнародної спільноти. По-перше, це розроблення згаданих вище методик викладання англійської мови. Особливості європейської системи мовної освіти викладено в (Полікарпова, 2017).

По-друге, Британська Рада в Україні надає допомогу у підготовці фахівців англійської мови «нового покоління», які за 10 років займуть провідні позиції у сфері вищої освіти нашої країни.

По-третє, «на початку XXI сторіччя Рада Європи розробила та затвердила загальноєвропейські рекомендації для мовної освіти... було виділено шість основних рівнів володіння мовою: A1 та A2 – елементарний користувач, B1 та B2 – незалежний користувач, C1 та C2 – просунутий користувач» (Полікарпова, 2017).

Незважаючи на такі активності, рівень володіння англійською мовою залишається недостатнім. Такого висновку дійшли спеціалісти Британської Ради, які обстежили 15 університетів України (CEFR, 2020)

з оцінки володіння англійською мовою студентами та викладачами англійської мови. Обстеження виявило відсутність загальноприйнятих стандартів вивчення англійської мови та часу, що відводиться на його вивчення. Найбільше годин на вивчення англійської мови відводилося студентам, які вивчають інтелектуальні технології, готельне господарство, економіку та фінанси, а найменше – студентам, які вивчають фізику, математику, хімію, медицину. Експерти дійшли висновку, що загальний рівень англійської мови в системі освіти України є низьким, викладання англійської мови ведеться у великих групах учнів, приблизно у складі 15 осіб. У звітах наголошується, що українські викладачі недостатньо володіють розмовною англійською мовою, говорять із сильним акцентом, що призводить до зниження якості навчання учнів англійської мови та входить у суперечність із попиту серед студентів технічних університетів на якісне володіння англійською розмовною мовою. Окрім того, такий стан справ призвів до зниження конкурентоспроможності випускників українських технічних університетів на міжнародному ринку праці у ЄС та англійськомовних країнах (Болайто, 2017). Зауважимо, що перевірки підлягали найбільш рейтингові університети. Такий висновок свідчить про необхідність продовжувати інтенсивну роботу зі створення системи оволодіння англійською мовою, яка забезпечить виконання вимог МОН України, відповідних органів Євросоюзу до рівня знання англійської мови викладачами та студентами.

Для досягнення подальшого прогресу в оволодінні англійською мовою необхідно виконати різноманітну роботу, використовуючи, зокрема, уже набутий досвід.

Мета та завдання. Мета роботи – запропонувати систему оволодіння англійською мовою (далі – система) у ЗВО шляхом узагальнення досвіду впровадження такої системи в Одеській національній академії зв'язку (ОНАЗ).

Сформулювати проблеми, вирішення яких повинно забезпечити англійськомовну підготовку на технічних факультетах ЗВО.

Визначити чинники, які визначають необхідність і корисність оволодіння англійською мовою.

Сформулювати вимоги до системи та розробити заходи, які забезпечать виконання зазначених вимог.

Визначити шляхи вирішення проблем, пов'язаних із оволодінням англійською мовою.

Методи дослідження. У цьому дослідженні використовувались як емпіричні (спостереження, досвід, опис), так і теоретичні (ідея, аналіз, синтез, узагальнення) методи. Так, побудова системи, вимог до неї та її складників висунуті як ідея, яка базується на багаторічному досвіді пізнавальної діяльності під час вивчення будь-яких явищ і процесів. Цей досвід аналізується, узагальнюється і на цій основі синтезується система.

Результати. Забезпечення англійськомовної підготовки вимагає вирішення низки проблем.

1. Відсутність спеціалізації майбутніх викладачів англійської мови для викладання в технічних вишах

із низки актуальних дисциплін та спеціальностей сьогодні є проблемою, оскільки сучасний викладач англійської мови в технічному ЗВО зобов'язаний не лише чудово володіти іноземною мовою, а й достатньо глибоко розумітися на технічних аспектах спеціальності, яку вивчають студенти.

2. Відсутня система підготовки викладачів ЗВО для проведення занять англійською мовою з вищої математики, фізики, хімії, соціології та інших предметів, а також фахових дисциплін.

3. Недостатнє володіння англійською мовою значної частки абітурієнтів для успішного оволодіння фаховими предметами.

4. Практично було відсутнє методичне забезпечення навчального процесу з фахових дисциплін англійською мовою.

Окрім цього, урахувавши значний обсяг творчої роботи як із погляду оволодіння мовою, так і створення методичного забезпечення необхідно розробити систему стимулів для викладачів як лінгвістичних, так і спеціальних кафедр. Стимулювання потребують також студенти і всі співробітники, які задіяні в імплементації англійськомовного навчання у ЗВО.

Знання англійської мови студентами технічних вишів і викладання предметів англійською мовою є життєво необхідним і корисним:

- Україна є частиною глобального світу, тому вона повинна інтегруватися у світову спільноту розвинутих демократичних країн;

- для українських учених, фахівців у галузі ІТ, інженерів-програмістів, які добре знають англійську мову та володіють спеціальною термінологією, відкривається прямий доступ через Інтернет до банків останніх міжнародних публікацій за їхніми спеціальностями, що оперативніше веде до підвищення рівня знань та кваліфікації українських фахівців, а також робить їх конкурентоздатними на ринку праці Євро-союзу, США, Канади та Австралії, інших країн;

- виші підвищують свій рейтинг і привабливість для іноземних студентів вступати до українських ЗВО, активізують свою міжнародну діяльність, одержують комерційну вигоду, що дає змогу залучити додаткові кошти для свого розвитку (Шпірко, 2009), а також створювати друзів України в зарубіжжі, що є важливим.

Створення системи оволодіння англійською мовою (ділі – система) ОНАЗ почалося в 2004 р. з підготовчого періоду, який продовжувався майже два роки. За цей період визначились основні вимоги до системи. Система повинна забезпечувати:

1. Англійськомовне середовище, особливо для студентів.
2. Викладання англійської мови і фахових предметів на високому рівні з погляду як мови, так і фаху.
3. Повний набір навчальної літератури.
4. Стимулювання викладачів і студентів.

Для виконання першої вимоги необхідно було створити умови, щоб студенти мали можливість якомога

більше активно використовувати англійську мову. Для цього було вирішено запровадити низку заходів. Серед них такі. Викладання англійською мовою усіх предметів, включаючи гуманітарний цикл. Тобто більшу частину навчального часу студент знаходиться у мовному середовищі. Для активізації роботи студентів під час занять вивчення англійської мови і фахових дисциплін відбувалося в малокомплектних групах. У стінах ОНАЗ проводилися щорічні міжнародні конференції, симпозиуми та семінари Міжнародного союзу електров'язку (ITU) у галузі телекомунікацій і інформаційно-комунікаційних технологій, в оргкомітет яких входили студенти, що давало можливість спілкуватися професійно англійською мовою. Окрім викладачів лінгвістичної кафедри, найкращих студентів залучали навіть до здійснення синхронного перекладу. Постійно проводилися наукові конференції, конкурси, хакатони англійською мовою із залученням як студентів ОНАЗ, так і студентів інших вишів. Реалізовувалися магістерська програма подвійних дипломів і програма мобільності студентів, коли студенти рік навчалися за кордоном. Для створення англійськомовного середовища виявився доцільним прийом студентів-іноземців із навчання англійською мовою. Оскільки такі студенти недостатньо володіли українською (особливо на першому курсі), то і українські студенти вимушені спілкуватися англійською. Відзначимо, що вивчали українську мову й іноземні студенти, які навчалися виключно англійською мовою. Для успішного оволодіння українською мовою такими студентами створювалася спеціальна методична література і проводилися наукові дослідження (Московчук, 2022).

Друга вимога забезпечується високим рівнем підготовки викладачів англійської мови і фахових дисциплін. Для цього здійснювався підбір викладачів. Як виявилось, в ОНАЗ уже працювало багато викладачів із певним знанням англійської мови і які або працювали за кордоном, або були на тривалому стажуванні. Таким чином, основа вже була закладена раніше. Упродовж двох років, ще до початку впровадження системи, цілеспрямовано вдосконалювалася методика викладання англійської мови. Викладачами кафедри лінгвістики широко використовувалася методика ESP. Бралися до уваги ще три методики: CLIL, EMI і EMI-U. Характеристика цих методик полягає у тому, що в методиці ESP 70% відводилося вивченню англійської мови, а 30% присвячено фаховим предметам. У методиці CLIL це співвідношення становить 50% на 50%, у методиках EMI і EMI-U – 30% на 70% (Бортник, 2019). Тому на першому курсі доцільно використовувати методику ESP, на другому – CLIL, а на третьому і четвертому курсах бакалаврату і під час навчання в магістратурі – EMI і EMI-U.

Підготовчий період пройшов під знаком учитися англійській мові. Запроваджувалися різноманітні курси для професорсько-викладацького складу, майже щонеділі проводилися зібрання викладачів за певною тематикою зі спілкуванням тільки англійською мовою.

Стимулювалося щоденне спілкування англійською. Організовувалося стажування викладачів за кордоном по програмах Tempus TACIS і подвійних дипломів. Для забезпечення якісного складу викладачів у перші роки викладання всіх дисциплін англійською обмежено залучалися викладачі інших ЗВО на умовах сумісництва або погодинної оплати.

Окрім викладачів – громадян України, була проведена робота із залучення до викладацької роботи носіїв англійської мови. Ураховуючи економію коштів, залучення відбувалося через Корпус миру або викладачів зарубіжних університетів як стажистів. Цей захід виявився досить плідним. Викладачі-іноземці не лише проводили заняття, а й брали участь у заходах поза навчального процесу. Своєю активністю особливо виділявся Douglas Lee Hall, PhD, якому рішенням ученої ради ОНАЗ присвоєно почесне звання «Заслужений професор ОНАЗ».

Для забезпечення навчального процесу була проведена значна робота зі створення підручників, навчальних і методичних посібників для виконання лабораторних, курсових, дипломних робіт та проєктів. Був складений план підготовки навчально-методичної літератури з визначенням першочергових видань і з постійним моніторингом виконання цього плану. Літературою забезпечувалося спочатку вивчення дисциплін за спеціальністю «Телекомунікації», а потім – «Кибербезпека» і «Програмна інженерія». Викладачі кафедри лінгвістики взяли на себе роботу з мовного редагування всіх фахових видань. В обмеженій кількості закупилися й підручники зарубіжних видань. Для ознайомлення зі змістом наукових та методичних праць викладачів ОНАЗ і волонтера корпусу миру Douglas Lee Hall наведемо як приклад такі роботи (Кузнєцова, 2022; Кузнєцова, 2023; Hall, 2021; Hall, 2021; Gavdzinskii, 2008). З іншою літературою можна ознайомитися в бібліотеці ОНАЗ (нині Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку).

Упровадження системи оволодіння англійською мовою вимагає значних зусиль як викладачів, так і студентів. Для цього запроваджена система стимулів. Так, для викладачів зменшувалося навчальне навантаження пропорційно кількості годин, які викладались англійською мовою. Рішенням ученої ради була доповнена інструкція з планування методичної та наукової роботи. Збільшувалася кількість годин на підготовку до навчальних занять, створення, видання і рецензування методичних видань. Вагомий внесок у рейтинг викладача зробила безпосередня участь у проведенні і забезпеченні занять англійською мовою. За результатами рейтингу відбувалося преміювання, висунення на нагороди академії, відомчі й державні нагороди, представлення на вчені звання професора (доцента), почесні звання заслуженого діяча науки і техніки, заслуженого працівника освіти.

Студенти заохочувалися підвищеними стипендіями, персональними стипендіями, наприклад Президента України, стипендії підприємств чи особисті

стипендії іноземців. Як моральний стимул видавалося посвідчення про закінчення ОНАЗ із викладанням англійської мови. Наказом ректора виносилися подяки і відзначалися на Дошці пошани. Групи студентів, які вивчали всі предмети англійською, називалися групами «Технічної еліти».

Обговорення. Система оволодіння англійською мовою вимагає подальшого вдосконалення і концентрації зусиль усього суспільства.

Необхідна державна підтримка на найвищому рівні, наприклад необхідно відрегулювати законодавство України для успішного та якнайшвидшого впровадження програми EMI-U у систему вищої освіти, водночас необхідні нормативні акти про стимулювання викладачів спеціальних технічних дисциплін англійською мовою, а також спеціалістів лінгвістичних кафедр. Необхідно використовувати всі види стимулювання, як матеріальне, так і моральне, соціальне, творче, соціально-психологічне. Наприклад, викладачі в атестаційних документах можуть мати пункт про викладання своєї дисципліни англійською, а студенти у відповідних документах мають відмітку, що вони пройшли курс навчання спеціальних технічних дисциплін англійською, що підвищить їх привабливість для українських та зарубіжних роботодавців.

Держава повинна брати участь у забезпеченні викладачів новітніми технічними засобами навчання, що дасть можливість використовувати нову аудіо- та відеоінформацію з різних зарубіжних джерел в Інтернеті. Сьогодні викладач англійської мови (ESP, EMI) технічного університету – це викладач із Wi-Fi, ноутбук, активний практичний та компетентний співрозмовник зі студентами з різних тем, передбачених програмою фахового навчання, із залученням до теми, що вивчається, різноманітних англомовних технічних фахівців, які пояснюють студентам пристрій чи проблеми того чи іншого обладнання, іноді у вигляді коротких відеороликів, іноді у вигляді інтерв'ю, поєднуючи практику з теорією. Студенти навчаються автоматично сприймати вимову різних людей, сприймаючи англійську в поєднанні з демонстрацією матеріалу, що вивчається в різних галузях науки і техніки.

Є певне застереження, що глобальне використання англійської буде шкодити розвитку державної мови. На такі застереження слід звернути увагу. Збереження і розвиток державної мови є загальнонаціональним завданням. У його вирішенні повинні брати участь як держава, так і громадяни України, особливо освітянське, наукове і медійне середовище. За творчих підходів ситуацію, що склалася, можна використати для збагачення української лексики. Наприклад, хтось не захотів називати знак Інтернету в електронній пошті «собакою» і придумав чудову назву «равлик». Замість англійського слова like в медіа широко використовується змістовне слово «подобайка». Головне, щоб кожен громадянин України пишався українською мовою. Не погано було б запровадити гасло: «Одна людина – дві мови!».

Висновки. На сучасному етапі розвитку вищої освіти в Україні до випускника українського ЗВО висуваються вимоги не лише глибокого знання своєї спеціальності, професії, а й уміння вільно спілкуватися англійською як засобом міжнародної комунікації у своєму професійному середовищі, тобто, вільно володіти англійською розмовною мовою, термінологією англійської мови за своєю спеціальністю, уміти викладати свої думки англійською, розуміти співрозмовника з іншої країни, писати тексти та виступати з доповідями зі своєї спеціальності англійською на міжнародних конференціях, симпозиумах, робочих зустрічах на європейських підприємствах, заводах, фірмах, у навчальних закладах. Також сучасний фахівець має правильно формулювати англійською мовою виробничі завдання та вирішення поточних технічних проблем. Він повинен уміти складати ділові листи і грамотно оформлювати англійською галузеві документи, технічну документацію, уміти аналізувати професійну інформацію.

В Україні є певні досягнення щодо запровадження англійської мови в усі сфери діяльності суспільства. Проте це лише початок. Повинні вдосконалюватися організаційні, навчальні, виховні заходи і проводитися наукові дослідження для створення англійськомовного середовища з метою інтеграції України у цивілізований світ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болайто Р., Вест Р. Інтернаціоналізація українських університетів у розрізі англійської мови: Проект «Англійська мова для університетів». Київ : Сталь, 2017. 154 с. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/2017-10-04_ukraine_-_report_h5_ua.pdf (дата звернення: 03.09.2023).
2. Бортник С.Б. Англійська мова як мова викладання: виклики й особливості роботи викладачів. *Вісник ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2019. Т. 30(69). № 3. Ч. 1. URL: http://philol.vernadskijournals.in.ua/journals/2019/3_2019/part_1/20.pdf (дата звернення: 03.02.2024).
3. Вашків А. Англійська мова для спеціальних цілей (ESP): історія виникнення підходу та його специфіка. *Студентський науковий альманах факультету іноземних мов ТНПУ ім. В. Гнатюка*. 2011. № 1(8). С. 201–208. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Vashkiv_Anastasii/Anhliiska_mova_dlia_spetsialnykh_tsilei_ESP_istoriia_vunyknennia_pidkhodu_ta_ioho_spetsyfika.pdf, (дата звернення: 01.02.2024).
4. Концепція вивчення іноземних мов студентами неспеціальних факультетів/інститутів Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (2020). URL: <https://senate.knu.ua/?p=1355> (дата звернення: 10.03.2024).
5. Концепція розвитку англійської мови в університетах (2019). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-konceptsiyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profesijnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi> (дата звернення: 12.03.2024).
6. Кузнєцова Г.П. Особливості сленгу англійської мови, що використовується ІТ-фахівцями та фахівцями у

сфері кібербезпеки. *Записки з романо-германської філології*. 2022. Вип. 1(48). С. 57–67. URL: <http://rgnotes.onu.edu.ua/> (дата звернення: 01.12.23).

7. Московчук Н.М. Теоретичні засади україномовної підготовки іноземних фахівців технічних спеціальностей : монографія. Одеса : ФОРМ Бондаренко М.О., 2022. 150 с.

8. Полікарпова Ю.О. Сучасні тенденції у викладанні англійської мови в Україні. *Народна освіта*. 2017. Вип. 2. С. 60–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2017_2_11 (дата звернення: 01.12.23).

9. Сайт кафедри англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей НУБіП. URL: <https://nubip.edu.ua/node/1438> (дата звернення: 15.03.2024).

10. Сайт кафедри іноземних мов професійного спрямування ДНУ. URL: <https://fim.donnu.edu.ua/kafedra-teorii-i-praktyky-perekladu/istoriya-kafedry-inozemnyh-mov-profesijnogo-spryamuvannya/> (дата звернення: 16.03.2024).

11. Сайт кафедри іноземної мови професійного спілкування ЗНТУ. URL: <https://zp.edu.ua/kafedra-inozemnyh-mov-profesijnogo-splukuvannya> (дата звернення: 16.03.2024).

12. Сайт кафедри іноземних мов професійного спрямування НУХТ. URL: <https://nuft.edu.ua/fakultet-grtb/kafedra-imps/> (дата звернення: 16.03.2024).

13. Сайт кафедри іноземних мов професійного спрямування ОНУ ім. І.І. Мечникова. URL: <https://onu.edu.ua/uk/structure/faculty/rgf/kafedry-ta-inshi-strukturni-pidrozdily/foreign> (дата звернення: 15.03.2024).

14. Сайт кафедри іноземних мов професійного спрямування ХНТУ ім. Каразіна. URL: <https://foreign-languages.karazin.ua/departments/english-language/> (дата звернення: 15.03.2024).

15. Шпірко П.Ф. Сучасні та інноваційні підходи викладання англійської мови для студентів інженерних факультетів. *Electronic Archive of Kyiv Politechnical Institute*. URL: [oai:ela.kpi.ua:123456789/11276](https://oai.ela.kpi.ua:123456789/11276) (дата звернення: 01.11.2023).

16. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR, 2020). URL: <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages> (дата звернення: 13.12.2023).

17. Gavdzinskii V.N., Korobova L.N. Theory of Probability: educational Aid. For Students Studying a Course of Higher Mathematics in English. ONAT. Odessa : 2008. 40 p. URL: <https://metod.suitt.edu.ua>.

18. Hall, D.L. & Kuznetsova, G. Software Engineering: A Practical Approach in English. Vol. 1 : навчальний посібник. Odessa : FOP Bondarenko M., 2021. 115 с. URL: <https://metod.suitt.edu.ua/> (дата звернення: 01.12.23).

19. Hall, D.L. & Kuznetsova, G. Telecommunications: A Practical Approach in English. Vol. 1 : навчальний посібник. Odessa : SUITT, 2021. 117 с. URL: <https://metod.suitt.edu.ua/> (дата звернення: 01.12.23).

20. Han Z-H (2023) In English Medium Instruction you can walk and chew gum. *Front. Psychol.* 14:1134982. DOI: 10.3389/fpsyg.2023.1134982.

URL: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2023.1134982/full> (дата звернення: 20.01.2024).

21. Kuznetsova Galyna. Cybersecurity Book (for second year students): навч. посібник. Odessa : SUITT, 2023. 160 p. URL: <https://metod.suitt.edu.ua> (дата звернення: 01.12.23).

22. Macaro E., Curle S., Pun J., An J., Dearden J. A systematic review of English medium instruction in higher education. *Language Teaching*. 2018; 51(1):36–76. DOI: 10.1017/S0261444817000350. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/language-teaching/article/systematic-review-of-english-medium-instruction-in-higher-education/E802DA0854E0726F3DE213548B7B7EC7> (дата звернення: 13.01.2024).

23. Site of Wikipedia. English for specific purposes (ESP). URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/English_for_specific_purposes#:~:text=English%20for%20specific%20purposes%20\(ESP,vocabulary%20and%20skills%20they%20need](https://en.wikipedia.org/wiki/English_for_specific_purposes#:~:text=English%20for%20specific%20purposes%20(ESP,vocabulary%20and%20skills%20they%20need) (дата звернення: 05.11.2023).

24. Thompson, G. & McKinley, J. (2018). Integration of content and language learning. *TESOL Encyclopedia of English Language Teaching*. DOI: 10.1002/9781118784235.celt0634. URL: https://www.researchgate.net/publication/321920178_Integration_of_Content_and_Language_Learning

25. Tytarenko, Vadym (2021) English as a Medium of Instruction in Ukrainian Higher Educational Practices: Challenges and Suggestions. *Future Human Image*, Volume 16, 93–101. URL: <https://doi.org/10.29202/fhi/16/9>, URL:http://www.fhijournal.org/journals/2021/16/FHI_16_Tytarenko.pdf (дата звернення: 26.01.24).

REFERENCES

1. Bolaito, R., & Vest R. (2017). *Internatsionalizatsiia ukrainskykh universytetiv u rozryzi anhliiskoi movy: Proekt «Anhliiska mova dlia universytetiv» [Internationalization of Ukrainian universities in terms of the English language: Project «English for Universities»]*. Kyiv: Stal. Retrieved from: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/2017-10-04_ukraine_-_report_h5_ua.pdf [in Ukrainian].

2. Bortnyk, S.B. (2019). Anhliiska mova yk mova vykladannia: vyklyky u osoblyvosti roboty vykladachiv [English as a language of teaching: challenges and peculiarities of teachers' work]. Kyiv: *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho*, Seria: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii – *Scientific notes of TNU named after V.I. Vernadskyi*, Series: Philology. Social communications, 3(30), 96–101. Retrieved from: http://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/3_2019/part_1/20.pdf [in Ukrainian].

3. Vashkiv, A. (2011). Anhliiska mova dlia spetsialnykh tsilei (ESR): istoriia vynyknennia pidkhotu ta yoho spetsyfika [English for Special Purposes (ESP): the history of the approach and its specifics]. *Student Scientific Almanac of the Faculty of Foreign Languages TNPU named after V. Hnatyuk*, 1 (8), 201–208. Retrieved from https://shron1.chtyvo.org.ua/Vashkiv_Anastasiia/Anhliiska_mova_dlia_spetsialnykh_tsilei_ESR_istoriia_vynyknennia_pidkhotu_ta_yoho_spetsyfika.pdf [in Ukrainian].

4. Kontsepsiia vyvchennia inozemnykh mov studentamy nespetsialnykh fakultetiv/institutiv Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. [The concept of learning foreign languages by students of non-specialized faculties/institutes of Kyiv National University named after Taras Shevchenko]. (2020). Retrieved from: <https://senate.knu.ua/?p=1355> [in Ukrainian].

5. Kontsepsiia rozvytku anhliiskoi movy v universytetakh [The concept of English language development in universities]. (2019). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-konceptiyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova>

umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-in-inozemnoyu-ta-movni-skriningi [in Ukrainian].

6. Kuznietsova, G.P. (2022). Osoblyvosti slenhu anhliiskoi movy, shcho vykorystovuietsia IT-fakhivtsiamy ta fakhivtsiamy v oblasti kiberbezpeky [Features of English slang used by IT professionals and specialists in the field of cyber security]. *Zapysky z romano-hermanskoj filolohii – Notes on Romano-Germanic Philology*, 1 (48), 57–67. Retrieved from: <http://rgnotes.onu.edu.ua/> [in Ukrainian].

7. Moskovchuk, N.M. (2022). *Teoretychni zasady ukrainomovnoi pidhotovky inozemnykh fakhivtsiv tekhnichnykh spetsialnostei [Theoretical principles of Ukrainian-language training of foreign specialists in technical specialties]*. Monograph. Odesa : FOP Bondarenko M.O. [in Ukrainian].

8. Polikarpova, Yu.O. (2017). Suchasni tendentsii u vykladanni anhliiskoi movy v Ukraini [Modern trends in English language teaching in Ukraine]. *Narodna osvita. – Public education*, 2, 60–65. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2017_2_11 [in Ukrainian].

9. Sait kafedry anhliiskoi movy dlia tekhnichnykh ta ahrobiolohichnykh spetsialnostei NUBiP. [Site of the Department of English for technical and agrobiological specialties of NUBiP]. nubip.edu.ua/node/1438. Retrieved from: <https://nubip.edu.ua/node/1438/> [in Ukrainian].

10. Sait kafedry inozemnykh mov profesiinoho spriamuvannia DNU [Site of the Department of Foreign Languages for Specific Purposes of DNU]. fim.donnu.edu.ua/kafedra-inozemnykh-mov-profesijnogo-spryamuvannia/. Retrieved from: <https://fim.donnu.edu.ua/kafedra-inozemnykh-mov-profesijnogo-spryamuvannia/> [in Ukrainian].

11. Sait kafedry inozemnoi movy profesiinoho spilkuvannia ZNTU [Site of the Department of Foreign Language Professional Communication of ZNTU]. zp.edu.ua/kafedra-inozemnykh-mov-profesijnogo-spilkuvannia/. Retrieved from: <https://zp.edu.ua/kafedra-inozemnykh-mov-profesijnogo-spilkuvannia/> [in Ukrainian].

12. Sait kafedry inozemnykh mov profesiinoho spriamuvannia NUKhT [Site of the department of foreign languages for Specific Purposes NUKhT]. nuft.edu.ua/fakultet-grtb/kafedra-imps/. Retrieved from: <https://nuft.edu.ua/fakultet-grtb/kafedra-imps/> [in Ukrainian].

13. Sait kafedry inozemnykh mov profesiinoho spriamuvannia ONU im. I.I.Mechnykova. [Site of the Department of Foreign Languages for Specific Purposes of ONU named after I.I. Mechnikov]. onu.edu.ua/uk/structure/faculty/rgf/kafedry-ta-inshi-strukturni-pidrozdi/foreign/. Retrieved from: <https://onu.edu.ua/uk/structure/faculty/rgf/kafedry-ta-inshi-strukturni-pidrozdi/foreign/> [in Ukrainian].

14. Sait kafedry inozemnykh mov profesiinoho spriamuvannia KhNTU im. Karazina. [Site of the Department of Foreign Languages for Specific Purposes named after H. Karazin]. foreign-languages.karazin.ua/departments/english-language/. Retrieved from: <https://foreign-languages.karazin.ua/departments/english-language> [in Ukrainian].

15. Shpirko, P.F. (2009). Suchasni ta innovatsiini pidkhody vykladannia anhliiskoi movy dlia studentiv inzhenernykh fakultetiv. [Modern and innovative approaches to English language teaching for engineering students.] *Elektronnyi arkhiv KPI – Electronic Archive of Kyiv Polytechnical Institute*. Retrieved from oai.ela.kpi.ua:123456789/11276 [in Ukrainian].

16. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR, 2020).

Retrieved from: <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/> [in English].

17. Gavdzinskii, V.N., & Korobova, L.N. (2008). Theory of Probability: educational aid. For Students Studying a Course of Higher Mathematics in English. Odessa: ONAT. Retrieved from: <https://metod.suitt.edu.ua/> [in English].

18. Hall, D.L., & Kuznetsova, G. (2021). Software Engineering: A Practical Approach in English. Vol. 1: Odesa: SUITT. Retrieved from: <https://metod.suitt.edu.ua/>

19. Hall, D.L., & Kuznetsova, G. (2021). Telecommunications: A Practical Approach in English. Vol.1» Odesa: SUITT. Retrieved from: <https://metod.suitt.edu.ua/> [in English].

20. Han, Z-H. (2023). In English Medium Instruction you can walk and chew gum. *Front. Psychol.* 14:1134982. DOI: 10.3389/fpsyg.2023.1134982. Retrieved from: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2023.1134982/full/> [in English].

21. Kuznetsova, G. (2023). Cybersecurity Book (for second year students). Odesa: SUITT. Retrieved from: <https://metod.suitt.edu.ua> [in English].

22. Macaro, E., Curle, S., Pun, J., An, J., & Dearden, J. (2018). A systematic review of English medium instruction

in higher education. *Language Teaching.* 51(1), 36–76. DOI: 10.1017/S0261444817000350 Retrieved from: <https://www.cambridge.org/core/journals/language-teaching/article/systematic-review-of-english-medium-instruction-in-higher-education/E802DA0854E0726F3DE213548B7B7EC7> [in English].

23. Site of Wikipedia. English for specific purposes (ESP). URL:[https://en.wikipedia.org/wiki/English_for_specific_purposes#:~:text=English%20for%20specific%20purposes%20\(ESP,vocabulary%20and%20skills%20they%20need,](https://en.wikipedia.org/wiki/English_for_specific_purposes#:~:text=English%20for%20specific%20purposes%20(ESP,vocabulary%20and%20skills%20they%20need,) [in English].

24. Thompson, G., & McKinley, J. (2018). Integration of content and language learning. *TESOL Encyclopedia of English Language Teaching.* DOI:10.1002/9781118784235.eelt0634. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/321920178_Integration_of_Content_and_Language_Learning [in English].

25. Tytarenko, V. (2021) English as a Medium of Instruction in Ukrainian Higher Educational Practices: Challenges and Suggestions. *Future Human Image,* 16, 93–101. <https://doi.org/10.29202/fhi/16/9>. Retrieved from: http://www.fhijournal.org/journals/2021/16/FHI_16_Tytarenko.pdf/ [in English].

Petro Vorobienko,

Doctor of Technical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Chief Researcher of the Institute of Applied Control Systems of the National Academy of Sciences of Ukraine, 13, Chokolivskiy bulvar, Kyiv, Ukraine, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4774-1052>

Galyna Kuznetsova,

teacher of English at the Chair of foreign languages for specific purposes, Odesa National University named after I. I. Mechnikov, 2, Dvorianska Str., Odesa, Ukraine, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2556-5839>

THE PARTICULAR FEATURES OF THE ENGLISH LANGUAGE TEACHING AT TECHNICAL FACULTIES UNDER MODERN CONDITIONS

The purpose of the work is to generalize the experience of implementing the system of mastering the English language at Odesa National Academy of Telecommunications. The article briefly summarizes the activities of the educational environment, state authorities and foreign organizations aimed at creating conditions for the introduction of the English language in Ukraine. The need to master the English language is emphasized. Down below are the requirements for the system of mastering the English language, which is implemented at Odesa National Academy of Telecommunications (ONAT), namely: creating an English-speaking environment, teaching English and professional subjects at a high level, both from the point of view of the language and the profession, ensuring a full set of educational literature, the provision of stimulation of teachers and students. The following measures are used to implement the requirements. The English-speaking environment was created not only through teaching ESP, but also by teaching all subjects in English, small groups, active participation of teachers and students in the organization of international events, student conferences, competitions, hackathons, etc., participation in student mobility programs and double diplomas The high level of teaching was ensured by the creation of a high-quality team of teachers due to their previous two-year training and the involvement of native English-speaking teachers. Methodical support of the educational process was created by teachers using modern foreign methods. All types of stimulation of teachers and students were used – moral, social and financial. Some measures are identified, which are necessary to increase the effectiveness of mastering the English language. The need to learn and develop the Ukrainian language is emphasized.

Key words: system of English acquisition, English-speaking environment, teaching methods, stimulation, teacher, student.

Подано до редакції 06.05.2024